

АНАРХИЗЪМА
ИЛИ
РЕВОЛЮЦИОННОТО
ДВИЖЕНИЕ
НА XXI ВЕК

ОТ ДЕЙВИД ГРИЙБЪР И АНДРЕЙ ГРУБАЧИЧ

Анархизъм или революционното движение на XXI век

от Дейвид Грийбър и Андрей Грубачич

Става все по-ясно, че ерата на революциите не е свършила. Също толкова ясно, става това, че световното революционно движение на 21-ви век, ще проследява традицията си, не толкова от Марксизма, даже и от тясното определение за социализма, а от анархизма.

Навсякъде от Източна Европа до Аржентина, от Сиатъл до Мумбай, анархистките идеи и принципи създават нови радикални виждания и мечти. Често представителите им, не се определят като "анархисти". Идеите им имат множество имена: Автономизъм, Анти-авторитаризъм, Хоризонтализъм, Сапатизъм, пряка демокрация...

Навсякъде се намират все същите основни принципи: децентрализация, доброволно сдружаване, взаимопомощ, мрежови модел, а най-вече, отхвърляне на идеята, че целта оправдава средствата, като напълно отхвърлим идеята, че работата на революционера е да заграби държавната власт и след това да започне да налага виждането си, чрез насоченото оръжие. Най-вече, анархизма, като практическа етика, идеята за създаване на ново общество, "вътре в черупката на старото"- е станала основна идея на "Движението на движенията" (от което авторите са част). От самото си начало това движение е много по малко за завземане на държавната власт, от колкото за описание, де-легитимация и демонтиране на механизмите за управление, печелейки все по-големи автономни пространства и управлението им, чрез участие.

Има явни причини за привлекателността на анархистките идеи в началото на 21ви век: най-явната, провала и катастрофите причинени от множеството опити, за превъзможване на капитализма, чрез завземане контрола върху държавния апарат през 20ти век. Все повече революционери осъзнават, че "революцията" няма да дойде като едно огромно катастрофално събитие, превземането на някакъв световен еквивалент на Зимния Дворец, а че е един много дълъг процес, който се развива през цялата човешка история (дори, както повечето неща, да се е ускорил напоследък). Процес пълен със стратегически отстъпления, толкова колкото и с драматични сблъсъци. Според много анархисти, този процес всъщност никога не трябва да стига до едно крайно заключение.

Леко е объркващо, но има едно огромно утешение: не трябва да чакаме до "след революцията", за да почувстваме как би изглеждала пълната свобода. Както казват от колектива CrimethInc., най-великите пропагандатори на съвременен американски анархизъм: "Свободата съществува само в моментите на революцията. А тези моменти не са толкова редки колкото си мислиш." Всъщност, за анархистите, опита за създаване на една пряка опитност, истинска демокрация, е етичен императив; само чрез създаването на форма на организация, която поне грубо да наподобява начина, по който едно свободно общество би работило, как всеки, някой ден, би могъл да живее, само по този начин можем да сме сигурни, че няма да изпаднем в беда. Мрачни, безрадостни революционери, които жертват всяко удоволствие за каузата, могат да създадат само мрачни и безрадостни общества.

Документирането на тези промени е трудно, защото до сега анархистките идеи, не са получили почти никакво внимание в академията. В академичните среди все още има стотици Марксисти, но почти никакви анархисти. Трудно е да се разбере причината за това забавяне. Без съмнение част от причината лежи в това, че Марксизмът винаги е имал известен афинитет към академията, който определено липсва при анархизма: все пак Марксизмът е единственото голямо социално движение, създадено от доктор на философските науки. Обикновено историческите обяснения за анархизма допускат, че в основата си е подобен на Марксизма:

анархизмът е представен като творение на някои мислители от 19ти век (Прудон, Бакунин, Кропоткин...), които по онова време са вдъхновявали организациите на работническата-класа, били са участници в политически борби, разцепили са се на секти...

Според стандартните обяснения, обикновено анархизмът се счита за по-дребния братовчед на Марксизма, малко теоретично необоснован, но вероятно проправящ си път към съзнанията чрез страст и прямота. Доста изопачена аналогия. "Основателите" на анархизма не са се смятали за изобретатели на нещо ново. Те са виждали основните му принципи – взаимопомощ, доброволно сдружаване, егалитарно взимане на решения – толкова стари колкото и човечеството. Същото се отнася и за отхвърлянето на държавата и всички форми на структурно насилие, неравенство или власт (буквално анархизъм означава "без-владетели") – дори допускането, че всички тези форми са свързани по някакъв начин и се подсилват взаимно. Никой от тях не го е виждал, като една изумителна нова доктрина, а като една продължителна тенденция в историческата човешка мисъл, идея която не може да бъде вкарана в никоя обща идеологическа теория.

На едно ниво е вид вярва: вярване в това, че повечето форми на безотговорност, които карат властта да изглежда необходима, са всъщност резултат от самата власт. В практиката обаче е постоянното запитване, опит да се идентифицират всички задължителни или йерархични отношения в човешкия живот, както и предизвикването им да се обосновават, а ако не успеят, както обикновено се случва, опит за ограничаването на властта им и по този начин разширяване на обсега на човешката свобода. Точно както един Суфи би могъл да каже, че Суфизмът е истината зад всички религии, един анархист би могъл да каже, че анархизмът е подтика за свобода, зад всички политически идеологии.

Марксистките школи винаги имат основатели. Точно както Марксизмът се ражда от ума на Маркс, имаме Ленинисти, Маоисти, Алтјусеранци...(забележете как списъкът започва с държавни глави и стига до френски професори, които на свой ред създават собствени секти: Лаканианци, Фукоянци...)

Обратно, школите в анархизма се създават, почти винаги от някакъв вид организационен принцип или вид практика: Анархо-Синдикалисти и Анархо-Комунисти, Войнствени анархисти (Insurrectionists) и Платформисти, Кооперативисти, Консилести (от council – съвет), Индивидуалисти и така нататък.

Анархистите се различават по това какво правят и как се самоорганизируют, за да го направят. И всъщност това е нещото, за което анархистите винаги са дискутирали най-много. Никога не са се интересували особено от общите стратегически или философски въпроси, които вълнуват Марксистите. Като например дали селяните са потенциална революционна класа? (анархистите считат, че това трябва да го решат селяните). Или например каква е същността на формата на стоката? Вместо това предпочитат да обсъждат това, какъв е истински демократичният начин за провеждане на една среща, в коя точка организацията спира да дава сила на хората и започва да стъпква индивидуалната свобода. Дали "водачеството" винаги е нещо лошо? Или за етиката на съпротивата срещу властта: Какво е пряко действие? Дали трябва да се залейми някой, който убие държавен глава? Кога е правилно да се хвърли тухла срещу частна собственост?

Марксизмът се е стремил да даде един теоретичен или аналитичен дискурс относно революционната стратегия. Анархизмът се е стремил да даде един етичен дискурс за революционната практика. Резултата е, че Марксизмът е произвел брилиантни теории, докато анархистите са тези, които са работели над прилагането на теориите на практика.

В момента, има нещо като пукнатина между поколенията в анархизма: между тези, чието формиране е станало през 60те и 70те – и които все още до голяма степен не са засегнати от сектантските навици от миналия век или обратно все още действат в тези рамки. Има и по-млади активисти, които освен друго са наясно с идеите на феминизма, екологията, критичните към културата и тези на коренните населения(indigenous). Първият вид се организират през явните анархистки федерации като IWA, NEFAC или IWW. Другите действат най-вече в мрежите на световното социално движение, мрежи като Световното Народно Действие (PGA), които обединяват анархо-колективи от цяла Европа и други места, като различните групи се простират от активисти Маори от Нова Зеландия, рибари от Индонезия или синдиката на пощенските работници в Канада (2). Тези

други, които могат да бъдат дефинирани, като "анархисти на малкото а", сега са голямото мнозинство. Но по някога е трудно да се види, защото не парадират със своите пристрастия много силно. Всъщност има много хора, които приемат до толкова анархистките принципи на отвореност и анти-сектантство, че отказват да се нарекат 'анархисти' по тази причина. (3)

Но трите основи, които се намират във всички прояви на анархизма определено са там – анти-статизъм, анти-капитализъм и създаваща представа (prefigurative) политика (методи на организация, които съзнателно се приближават към света, който искаш да създадеш. Или както един анархист, историк на революцията в Испания го е формулирал "опит да мислиш не само за идеите, а и за фактите от самото бъдеще" (4). Това е видно във всичко, от заглушаващите (jamming) колективи и до Индимедия, всички които биха могли да бъдат наречени анархистки в един по-нов смисъл. (5) В някои страни сливането между двете съществуващи поколения е силно ограничено, най-вече се изразява в следенето на това, с какво се занимават другите – но не много повече.

Една от причините е, че новото поколение се интересува много повече от развитието на нови форми на действие, от това да води спорове относно нюанси в идеологията. Най-значителните от тези развития са създаването на нови форми за взимане на решения, както и слагане поне на началото на една алтернативна демократична култура. Известните северноамерикански съвети (spokescouncils), в които хиляди активисти координират големи действия чрез консенсус, без формална лидерска структура, са само най-впечатляващите. Всъщност да наричаме тези форми "нови" е малко заблуждаващо. Едно от главните вдъхновения на новото поколение анархисти са автономните общини на Сапатистите в Чиapas, основани от общности Tzeltal или Tojolobal –, които ползват консенсус от хиляди години. Сега това само е адаптирано от революционерите, за да се подсигури на жените и по-младите правото на равен глас. В Северна Америка "консенсуса" се появи най-вече от феминисткото движение от 70те, като част от широката кампания срещу типичното за 60-те мачо-лидерство в Новото Ляво. Самата идея за консенсус е заета от Квакерите, които твърдят че са били вдъхновени от Шестте Нации и други практики на коренното население на Америка.

Консенсусът често остава недоразбран. Често се чуват критици твърдящи, че ще създаде задушаваш конформизъм. Но критика почти никога не се чува от хора, които са най-малко наблюдавали консенсус в действие, напътстван от тренирани и опитни улеснители-facilitators (някои поседни експерименти в Европа, където има малко традиция в подобни неща, се оказват някак недобработени). Всъщност действащото допускане е че никой не е в състояние да обеди другата страна напълно в собственото си мнение, а както и че не е необходимо. Вместо това идеята на консенсуса е да даде възможност на една група да вземе решение за едно общо действие. Вместо гласуване на предложения, предложенията се правят и преправят, унищожават или създават наново. Това е един процес на компромиси и синтези, докато не се стигне до нещо, което всеки да приема. Когато се стигне до финалната част, самото "намиране на консенсус" има два вида възможни възражения, едното, в което "оставаш встрани", което означава "Не ми харесва и няма да участвам, но не бих спрял другите да го направят". Другото възражение е "блокиране"-то, което има ефекта на вето. Може да се блокира само при положение, че предложението е в разрез с основните принципи или причини за това да си част от групата. Може да се каже, че функцията на конституцията в САЩ е отнесена към съдилищата, за отхвърлящи правни решения, които нарушават конституционните принципи, тук са отнесени към всички, имащи кураж реално да станат срещу комбинирана воля на групата (естествено има и начини за предизвикване на необосновани блокирания).

Може да се премине през изпитаните и учудващо сложни методи, които са били развити, за да подсигурят, всичко това да проработи; от модифицираните форми на консенсус, необходими за изключително големи групи; от това как самият нов начин за консенсус засилва принципите за децентрализация, като подсигурива, че никой няма да иска да даде предложение пред много голяма група, освен ако не е необходимо, като подсигурива половото равенство и разрешаването на конфликти. Идеята е че това е форма на пряка демокрация, която е много различна от тази, която обикновено свързваме с термина или по-точно със системата на мнозинствен вот често ползвана от европейските или северноамериканските анархисти от

предишните поколения или която все още се прилага и днес, например във аржентинските съвети-asambeas (но не много сред по-радикалните пикетерос, организирани безработни, които клонят към прилагането на консенсус) С нарастващия контакт между различните движения на световно ниво, включването на групите от коренните населения и движения от Африка, Азия и Океания имащи радикално различни традиции, виждаме началото на едно световно преоткриване на самото значение на "демокрацията". Виждане, което е възможно най-далече от неолибералния парламентаризъм, който в момента се подкрепя от съществуващите сили в света.

Трудно е да се следва този нов дух на синтезата, с четене на повечето от съществуващата анархистка литература, защото тези, които прекарват повечето от времето си в теоретични въпроси, вместо в появяващите се практични форми, най-вероятно ще запазят старата сектантска дихотомна логика. Модерният анархизъм е пропит с безброй противоречия. Анархистите на малкото 'а', бавно приемат идеите и практиките научени от съюзниците си в лицето на коренните населения, в собствените си начини за организация и алтернативни общества. През това време основната следа в писмения анархизъм е появяването на сектата на Примитивистите, прословута и спорна група, която призовава за пълното унищожение на индустриалната цивилизация, а в някои случаи даже и земеделието. (6) Въпрос на време е тази по-стара логика да отстъпи на нещо, което наподобява практиката на групите основани на консенсуса.

Как ще изглежда този нов синтез? Някои от очертанията могат да бъдат забелязани в движението. То ще настоява за постоянното разширение на фокуса на анти-авторитаризма, измествайки се от класовия редуционизъм като опитва да сграбчи "цялостта на властта". Това означава да се набляга не само на държавата, но също така и на половите взаимоотношения и не само на икономическите, а и на културните взаимоотношения, екологията, сексуалността и свободата във всички форми, които могат да бъдат търсени. Всичко това не само през призмата на властовите отношения, а също така осведомено от едни по-богати и по-обширни идеи.

Този подход не призовава към едно безкрайно разширение на материалното производство, нито твърди, че технологиите са неутрални, но също така и не отрича технологиите, per se (от самосебе си). Вместо това се запознава и вкарва в употреба различни видове подходящи технологии. Не само , че не отрича институциите, per se, или политическите форми per se, а се опитва да формира нови институции и нови политически форми на активизъм, и едно ново общество, включващо нови начини за срещи, нови начини за взимане на решения, нови начини за координация, наред с вече съживените афинитетни групи и съветни структури (spokes structures). И не само не отрича реформите per se, но се бори да дефинира и победи с не-реформистки реформи, с грижа към непосредствените нужди на хората и подобряване на животите им тук и сега, като в същото време, не спира да се движи към едни по-далечни придобивки и евентуално цялостна трансформация.(7)

Но разбира се, теорията ще трябва да догонва практиката. За да е напълно ефективен, модерният анархизъм ще трябва да включи най-малко три нива: активисти, народни организации и изследователи. Проблемът в момента е, че анархистките интелектуалци, които искат да да преминават отвъд старомодните, авангардистки навици – марксисткия сектантски махмурлук, който все още е обсебил толкова много от света на радикалните интелектуалци – не са сигурни каква би трябвало да е ролята им. Анархизмът трябва да стане рефлексивен. Но как? От една страна отговора изглежда ясен. Интелектуалците не трябва да изнасят лекции, да диктуват, дори да не се възприемат като учители, а вместо това трябва да слушат, проучват и откриват. Да разнищват и да формулират ясно мълчаливата логика, която вече съществува зад новите форми на радикална практика. Да се отдадат на услугите на активистите като дават информация или разкриват интересите на доминиращия елит, внимателно скрити зад уж обективния, авторитарен дискурс, вместо да опитват да наложат нова версия на същото нещо. Но в същото повечето осъзнават, че интелектуалните борби трябва да затвърдят мястото си. Много започват да посочват, че една от основните слабости на анархисткото движение днес е, като се отчете времето на, да кажем, Кропоткин, Реклус или Хърбърт Рийд, точно пренебрегването на символичната и далновидната ефективност на теорията. Как да се премине от етнографията към утопичните мечти-идеали, колкото се може повече утопични мечти? Не е случайно това, че най-великите вдъхновители на

анархизма в страни като САЩ са феминистки писателки на научна фантастика като Стархок или Урсула ЛеГуин.(8.)

Един от начините, по който това се случва е като анархистите започват да възстановяват опита на другите социални движения с едно развито теоретично тяло, идеи които идват от близки кръгове, вдъхновени от анархизма. Нека да вземем за пример идеята за икономиката на участието, която представлява една предимно анархистка икономическа визия, която допълва и поправя анархистката икономическа традиция. Теоритиците на Парекон твърдят, че съществуват не само две, ами три основни класи в напредналия капиталзъм: не само пролетариат и буржоазия, но и една "координираща класа", чиято роля е да управлява и контролира труда на работническата класа. Това е класата, която включва мениджърската йерархия, професионалните консултанти и съветниците съществени за системата им на контрол – адвокати, ключови инженери, счетоводители и така нататък. Те държат класовата си позиция, заради относителната им монополизация върху знанието, уменията и връзките. Като резултат, икономистите и останалите работещи в тази традиция, се опитват да създадат икономически модели, които систематично ще елиминират разделението между физическия и интелектуалния труд. Сега като анархизмът явно е центъра на революционната изобретателност, защитниците на тези модели все повече, ако самите те не се самоопределят като анархисти, наблягат на степента, в която идеите им съвпадат с тези на анархизма.(9)

Подобни неща започват да се случват и при развитието на анархистките политически виждания. Сега, това е място където класическият анархизъм е с една крачка пред класическия марксизъм, който не е развил теория за политическа организация въобще. Различните школи в анархизма често подкрепят много специфични форми на обществена организация, но дори и така, често имат подчертани различия една от друга. Въпреки това, анархизмът като цяло клони към това, което либералите наричат "негативни свободи", "свобода от", вместо независимите "свободи да". Често се слави точно с това си обвързване, като свидетелство за анархисткия плурализъм, идеологическа толерантност и изобретателност. Но като резултат има една неохота, за създаване на нещо извън малки форми на организация и една вяра, че по-голяма и по-сложна структура, може да бъде импровизирана за в бъдеще, в същия дух.

Има и изключения. Пиер Прудон опитва да създаде едно цялостно виждане, за това как едно либертарианско общество би действало. (10) Обикновено се смята за провал, но все пак посочва пътя към по развити виждания, като "либертарианския общинизъм" на Социалните Еколози от Северна Америка (North American Social Ecologists's "libertarian municipalism") (11)

Все още има много детайли, които трябва да бъдат попълнени: какъв е анархисткият пълен набор от позитивни институционални алтернативи за съвременните законодателни власти, съдилища, полиция и различните изпълнителни агенции? Как да се предложи едно политическо виждане, което да обхваща законодателството, отсъждането и прилагането в сила по един анти-авторитарен начин – не само даващо дълготрайни надежди, но и незабавно да отговарящо на днешните въпроси относно изборите, създаването и прилагането на законите и съдебната система, като по този начин, и на много стратегически решения. Ясно е, че не може да има анархистка партийна линия за тези проблеми, основното виждане при анархистите на малкото 'а' поне е, че ще имаме нужда от много конкретни виждания и идеи. Все още, между реалните социални експерименти в разширяващите се, само-управляващи се, общности в места като Чиapas и Аржентина и усилията на учени/активисти анархисти, като например форумите на новосформираната Мрежа за Планетарна Алтернатива (Planetary Alternatives Network) или Живот след Капитализма, работата по това да се намерят и компилират успешни примери за икономическите и политически форми, тепърва започва.(12) Ясно е, че това е един дълготраен процес. Но тогава, векът на анархизма ще е започнал току що.

Бележки:

1. Това не означава, че анархистите трябва да бъдат срещу теорията. Може би Висшата теория не е нужна, в смисъла, който ни е познат днес. Със сигурност не е необходима една единствена Висша Анархистка теория. Това би било напълно неподходящо за духа на анархизма. Много по-добре, смятаме, нещо повече в анархисткия дух на процеса за взимане на решения: отнесено към теорията, това би означавало приемане нуждата от различие във висшите теоретични перспективи, обединени само от определени споделени ангажменти и разбирания. Вместо нуждата основана на това да се докаже, че фундаменталните допускания на другия грешни, може да се търсят специфични проекти, в които може различните да си помагат взаимно. Само заради това, че теориите са несъизмерими, не означава, че не биха могли да съществуват или даже да се подсилват взаимно. Както и факта, че индивидите имат уникални несъизмерими виждания за света не означава, че не могат да са приятели, любовници или пък да работят върху общи проекти. Дори и повече от Висшата Теория, анархизмът се нуждае от това, което може да се нарече ниска теория: начин да се уловят всички тези реални, незабавни проблеми, които изникват от преобразователния процес.
2. За повече информация за вълнуващата история на Световното Народно Действие (PGA) www.pgaconference.org; <http://aresistance.net/pgainfopoint.php>
3. Cf. David Graeber, "New Anarchists", New left Review 13, January - February 2002
4. Виж Diego Abad de Santillan, After the Revolution, New York: Greenberg Publishers 1937
5. За още информация за световния проект индимедия виж: www.indymedia.org
6. Cf. Jason McQuinn, "Why I am not a Primitivist", Anarchy : a journal of desire armed, printemps/été 2001. Cf. le site anarchiste www.arnarchymag.org . Cf. John Zerzan, Future Primitive & Other Essays, Autonomedia, 1994.
7. Cf. Andrej Grubacic, Towards an Another Anarchism, in : Sen, Jai, Anita Anand, Arturo Escobar and Peter Waterman, The World Social Forum: Against all Empires, New Delhi: Viveka 2004.
8. Cf. Starhawk, Webs of Power: Notes from Global Uprising, San Francisco 2002. Виж също : www.starhawk.org
9. Albert, Michael, Participatory Economics, Verso, 2003.
10. Avineri, Shlomo. The Social and Political Thought of Karl Marx. London: Cambridge University Press, 1968
11. Виж The Murray Bookchin Reader, под редакцията на Janet Biehl, London: Cassell 1997. Виж също: www.social-ecology.org

За авторите:

Дейвид Грийбър (роден на 12.02.1961) е американски антрополог и анархист. Той е професор по антропология в Йейл, но заради радикалните му възгледи напуска през юни 2007. Грийбър участва в социалните и политически прогресивни движения, включително участва в протестите срещу Световния икономически форум в Ню Йорк (2002) и е участник в международния работнически синдикат (IWW). Написал е книгите „Towards an Anthropological Theory of Value, Fragments of an Anarchist Anthropology” и „Possibilities: Essays on Hierarchy, Rebellion, and Desire”. Както и статиите “The New Anarchists,” “The Twilight of Vanguardism,” “The Shock of Victory,” “Army of Altruists,” и “The Revolution in Reverse.”

Андрей Грубачич е радикален (анархистки) историк от Сърбия. Сред неговите работи са няколко книги и статии свързани с историята на анархизма на Балканите. Андрей е учител в ZMedia Institute и университета на Сан Франциско. Той е един от основателите на Global Balkans – мрежата на балканските антикапиталисти в емиграция, както и редактор на ZBalkans – балканското издание на Z Magazine.

Връзки в интернет:

Infoshop – www.infoshop.org

Z Communications - www.zmag.org

Автономна безвластническа група „АнархоСъпротива” – www.aresistance.net

DIY Пънк Колектив – www.diy.aresistance.net

Анархия и Бъдеще – www.anarchyfuture.aresistance.net

Катарзис: журнал за свободен живот – www.diy.aresistance.net/katarzis

Форуми A//Resistance – www.aresistance.net/forum

Подсъзнателното на Бай Далай – www.baidalai.blogspot.com

The Future Is Unwritten - <http://thefutureisunwriten.blogspot.com/>

Федерация на анархистите в България – www.a-bg.net

Индимедия България – www.bulgaria.indymedia.org

Z-Маг на български - <http://radr.net/ZBG/>

Права за животните – www.animalrights.aresistance.net

За контакт: aresistance@riseup.net

NO COPYRIGHTS! NO GODS! NO MASTERS!

A//E